

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПРАВА

SPECIAL ASPECTS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING FOR SPECIAL PURPOSES OF FUTURE LAW EXPERTS

У статті розглядаються особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам та аналізуються нові професійно орієнтовані методи навчання. Розглянуто питання вивчення навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Наголошено, що суть професійно орієнтованого вивчення іноземних мов полягає у його інтеграції зі спеціальними дисциплінами. Вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» передбачає, з одного боку, оволодіння іноземною мовою як лінгвістичним явищем, а з іншого – використання іншомовних термінів в юриспруденції та її окремих професійних сферах. Тобто це – формування та розвиток іншомовних та професійних знань, а отже, інтеграція лінгвістичної та професійної компетенції. Наголошено, що основною умовою успішного оволодіння студентами іноземної мови за професійним спрямуванням є успішне засвоєння ними двох дисциплін: «Іноземна мова (Загальний курс)» та спеціальна дисципліна за напрямом підготовки.

У статті наголошується, що під час перекладу юридичних текстів не варто забувати про те, що кожна країна має свою юридичну систему, відповідну юридичну термінологію. Іншомовна підготовка фахівців із вищою освітою передбачає поєднання професійної мобільності і вузькоспеціальної підготовки в конкретній галузі знання або практичної діяльності та вивчення іноземної мови. Це окреслює проблему дослідження розвитку принципу професійної спрямованості в теорії і практиці вищої професійної освіти. Автори наголошують, що професійна іншомовна спрямованість зумовлена необхідністю використання майбутніми фахівцями здобутих під час навчання наукових знань у професійній діяльності за допомогою іноземної мови.

У роботі порушується питання використання інтерактивних методів навчання для кращого опанування студентами іноземної мови за професійним спрямуванням.

Ключові слова: іноземна мова за професійним спрямуванням, іншомовна підготовка, іншомовна професійна компетентність,

інтегрована навчальна дисципліна, інтерактивні методи навчання, рольова гра.

The article deals with the peculiarities of teaching a foreign language in a professional direction to future lawyers and analyzes new professionally oriented teaching methods. The subject of study of the discipline "Foreign language for professional purposes" is considered. It is emphasized that the essence of professionally oriented learning of foreign languages lies in its integration with specialized disciplines. The study of "Foreign language for professional purposes" implies mastery of a foreign language as a linguistic phenomenon, and on the other – it involves the use of terms in the jurisprudence and in its definite professional fields. That is, the formation and development of the knowledge of a foreign language and professional skills, and therefore the integration of linguistic and professional competences. It is emphasized that the basic condition for successful mastering of the students of "Foreign language for professional purposes" is the successful mastering of two disciplines: "Foreign language for professional purposes" and "Specialized discipline for professional purposes". The article shows the issue of using interactive teaching methods for better acquisition of foreign language for professional purposes by students.

The article emphasizes that when translating legal texts, one should not forget that each country has its own legal system, appropriate legal terminology. A foreign language for special purposes involves a combination of professional mobility and highly specialized training in a specific field of knowledge or practice and learning a foreign language. This outlines the problem of researching the development of the principle of professional orientation in the theory and practice of higher vocational education. The authors emphasize that professional foreign-language orientation is due to the need to use future specialists acquired in the study of scientific knowledge in professional activity through foreign language.

Key words: foreign language for special purposes, foreign language training, foreign language professional competence, integrated discipline, interactive teaching methods, role play.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.3-21>

Савка І.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
для гуманітарних факультетів
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Яремко Т.І.,

асистент кафедри іноземних мов
для гуманітарних факультетів
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Інтеграційні процеси, зміцнення культурних зв'язків з іншими країнами зумовлюють потребу у фахівцях, кваліфікація яких відповідає сучасним вимогам до професіоналів, які працюють у сфері юриспруденції. Нині в Україні налічується близько 900 ВНЗ, з яких близько 300 готують майбутніх юристів. Мовна підготовка фахівців за напрямом «Право» має професійно орієнтовану прикладну спрямованість на основі професійно-рольової поведінки фахівця в різних ситуаціях особистісно-ділової взаємодії з використанням новітніх інтерактивних технологій. Іншомовна під-

готовка фахівців із вищою освітою передбачає поєднання професійної мобільності і вузькоспеціальної підготовки в конкретній галузі знання або практичної діяльності та вивчення іноземної мови. Професійна іншомовна спрямованість зумовлена необхідністю використання майбутніми фахівцями здобутих під час навчання наукових знань у професійній діяльності за допомогою іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми викладання іноземної мови за професійним спрямуванням вивчали такі автори, як О.Г. Поляков, Н.Д. Гальскова, А. Waters, Т. Hutchinson, О.П. Биконя, В.Д. Борщовецька,

А.И. Гордєєва, Т.М. Корж, Г.А. Гринюк, Т.М. Камєнева, Л.Я. Личко, Ю.В. Манько, І.М. Мельник, Н.М. Одегова, О.П. Петращук, О.М. Середа, В.Ю. Соколов та інші.

Мета статті. Стаття має на меті теоретичний та практичний аналіз викладання юридичної англійської мови як технології інтерактивного підходу до навчання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак це питання й досі залишається актуальним через те, що рівень володіння іноземною мовою у випускників немовних закладів вищої освіти не є достатнім для успішного функціонування в умовах сучасного ринку праці. Курс викладання англійської мови у закладі вищої освіти має бути професійно спрямованим. Такий підхід спрямований на реалізацію форм, методів і засобів навчання, відповідних освітніх цілей і професійно значущих якостей фахівця.

Виклад основного матеріалу. Вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням охоплює забезпечення взаємозбагачувального обміну інформацією за допомогою використання іноземної мови, набуття комунікативних вмінь для вирішення професійних проблем і завдань [1, с. 210]. Система навчання іноземної мови будується на системі принципів.

Особливості вивчення іноземних мов та їх ролі в професійній діяльності фахівців із права формують вимоги до їхніх професійних знань і вмінь. Для адекватного спілкування індивіда з носієм мови, яку він вивчає, необхідне не лише знання про те, як, використовуючи ту чи іншу іншомовну лексику, грамотно і правильно висловити свою думку (знання лінгвістичного коду мови, яка вивчається), але й знання, як саме використовувати певні засоби іноземної мови в різноманітних ситуаціях спілкування з іноземцями (як правильно розпочати і закінчити розмову; як звертатися до співрозмовника; які теми слід обговорювати в різних ситуаціях тощо); вміння використовувати прийоми стратегічної компетенції у разі виникнення труднощів у процесі спілкування й оцінювати виконання акту комунікації. Отже, кінцева мета навчання повинна відповідати окресленим уявленням студента про його майбутню професійну діяльність, стимулювати потребу студента у вивченні іноземної мови як запоруки стати освіченою, культурною, професійною, конкурентноспроможною та успішною людиною. Студент має змогу оволодіти професійною та комунікативною компетенцією, здатністю творчо та ініціативно брати участь у спілкуванні, розвивати професійно важливі якості особистості, що є центральною ланкою сучасної особистісно орієнтованої професійної освіти за умови реалізації вищезгаданих принципів. Під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням у

ЗВО студенти за короткий період мають вивчити основні правові терміни, оскільки без базових знань неможливо зрозуміти спеціальну професійну лексику. Викладання англійської мови за професійним спрямуванням повинно здійснюватися паралельно зі спеціальною підготовкою. За умови паралельного навчання іноземної мови і професії, як це відбувається під час навчання іноземної мови студентів-юристів молодших курсів, метою навчання є здатність використання студентами іноземної мови для вирішення актуальних професійних завдань на момент навчання. Для того, щоб навчити студентів юридичної англійської мови, необхідно використовувати конкретний правовий контекст, оскільки існує тісний зв'язок мови з конкретними правовими системами та їх особливостями. Потрібно враховувати також і такі теоретичні питання, як використання лінгвістичних методів для розуміння природи права і юридичних процедур. Однією з особливостей вивчення англійської мови за професійним спрямуванням майбутніми фахівцями з права є те, що студенти, крім загальнонавчальної лексики, вивчають лексику, яка є властивою для правової галузі. Під час перекладу юридичних текстів варто брати до уваги те, що кожна країна має свою юридичну систему, відповідну юридичну термінологію тощо [5, с. 232].

Зміст навчання англійської мови за професійним спрямуванням узгоджується з причинами вивчення цієї іноземної мови, а за основу навчання беруться три головних принципи: 1) мотивація; 2) комплексний підхід до навчання; 3) професійна спрямованість [3, с. 422].

Професійно орієнтоване вивчення іноземних мов будується не тільки на базі загальнонавчальної міжстильової лексики, але і значною мірою на лексиці, яка є властивою для певної професійної групи, тобто «на тій лексиці, яка використовується в мові людей, які об'єднані спільною професією».

Умовами для професійно орієнтованого навчання іноземної мови студентів юридичних факультетів є ознайомлення їх із загальною та юридичною терміносистемами права, читання аутентичних текстів, формування в них навичок самостійної роботи зі створення індивідуального словника, оволодіння навичками усного професійного спілкування на прикладах найпоширеніших ситуацій повсякденного спілкування, необхідних для професійної комунікації [4, с. 10].

Враховуючи особливості підготовки професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів (необхідність формування й забезпечення позитивного ставлення до професійної іноземної мови, визнання необхідності вивчення англійської мови як мови міжнародного професійного спілкування; подолання невпевненості у власних можливостях щодо формування професійної іншомовної компетентності; побоювання допустити помилку та

бути неправильно зрозумілим іншими), визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню цього особистісного феномена представників юридичної професії: забезпечення іншомовної професійної спрямованості процесу навчання, виховання й організації самостійної роботи студентів вищого юридичного навчального закладу; створення сприятливого соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі в процесі оволодіння студентами іноземною мовою; упровадження особистісно орієнтованих діалогових, ігрових технологій у процесі формування професійної іншомовної компетентності студентів – майбутніх юристів.

Встановлено, що особливе місце в процесі професійної підготовки юриста належить оволодінню іноземною мовою, забезпеченню можливості її використання в процесі професійної підготовки та майбутній професійній діяльності. З огляду на те, що в юридичній діяльності важливе місце посідає комунікативна компетентність юриста, оскільки юридична професія належить до професій підвищеної мовленнєвої відповідальності, де слово є професійним інструментом, від володіння яким залежить не тільки успіх професійної діяльності, а й доля інших людей, суспільства загалом, провідним завданням опанування іноземної мови у вищих навчальних закладах немовного профілю на сучасному етапі є не просто навчити студентів послуговуватися нею як засобом спілкування в усіх видах мовленнєвої діяльності в різноманітних ситуаціях, а застосовувати іноземну мову в усіх видах мовленнєвої діяльності в ситуаціях професійної діяльності, бути спроможним до іншомовної професійної комунікації з розв'язання професійних проблем. На основі аналізу досліджень науковців визначено поняття «професійна іншомовна компетентність юриста» як професійну значущу інтегративну якість особистості представника юридичної професії, системно-ціннісне новоутворення, що забезпечує декодування іншомовної правової інформації (міжнародних правових документів, юридичної термінології), творче використання її в практичній юридичній діяльності (у безпосередніх контактах з іноземними колегами) і здатність вільно здійснювати міжнародну юридичну діяльність із розв'язання професійних проблем. Професійна іншомовна компетентність формується, розвивається й виявляється в професійній іншомовній діяльності представника юридичної професії.

Майбутньому фахівцю у сфері юриспруденції необхідно виконувати висококваліфіковану аналітичну й організаційну роботу, правильно оцінювати ситуацію, обґрунтовано й чітко висловлювати свою точку зору. Невідповідність професійної мовної підготовки майбутніх правників сучасному стану справ посилюється суперечностями між

вимогами ринку праці до фундаментальної мовної підготовки таких спеціалістів та їхніми реальними мовленнєвими знаннями, вміннями й навичками.

Особливістю навчання англійської мови за професійним спрямуванням майбутніх юристів є врахування специфіки професійної сфери. Тому потрібно наблизити зміст та методи навчання до практичних потреб студентів, обов'язково врахувавши їхні інтереси та необхідну мотивацію. Варто підбирати навчальний матеріал, що відображає сучасні та професійні проблеми працівників юридичної сфери та шляхи їх практичного вирішення, використовувати інтерактивні методи навчання, які дозволяють наблизити навчання до реальних умов та сприяють всебічному розвитку студентів.

Розглянемо конкретні можливості методів реалізації професійної спрямованості підготовки майбутніх фахівців із права у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

У ділових іграх закладено потужний потенціал для підготовки майбутніх фахівців до іншомовного спілкування, вироблення в них професійно значущих якостей у процесі пошуку виходу із комунікативно-ігрових ситуацій. Під час гри кожен учасник чітко уявляє свої функції й способи їх виконання. У діловій грі моделювання умов професійної діяльності є обов'язковим. Наприклад, під час вивчення теми «At the Customs» студентам дається завдання:

а) розіграти ситуацію на митниці, беручи до уваги всі положення митних правил та проходження митного та прикордонного контролю. «Ефективні митні правила в Україні»; перерахувати митні правила.

б) поділитися враженнями про перетин кордону. Зупинитися детальніше на процедурі перетину державного кордону. Підкреслити всі правила та порушення під час перетину кордону.

Під час вивчення теми «At the Trial» студентам пропонується «Заняття-Суд». Заняття дає змогу отримати уявлення про спрощену процедуру прийняття судового рішення та провести рольову гру – судовий процес за участю 3 осіб: судді, який буде слухати обидві сторони і приймати рішення, позивача і відповідача (можлива участь адвоката, прокурора, свідків тощо). Після того як група визначиться з ролями, викладач надає кожній групі завдання. Заняття проходить із дотриманням порядку ведення судового засідання: вступні заяви учасників судового процесу; позивач викладає аргументацію, суддя ставить йому запитання; відповідач викладає суть захисту, суддя ставить йому запитання;

суддя виносить рішення.

Також під час вивчення теми «Вибори» студентам пропонують зобразити «Primaries» – вибори президента у Сполучених Штатах Америки.

Ще одним із методів вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням є інтегроване

заняття – міждисциплінарне заняття (поєднує матеріал декількох курсів чи дисциплін). Інтегроване, бінарне заняття – це заняття, у змісті якого поєднуються різні дисципліни навколо вивчення однієї теми. Специфіка таких занять полягає в тому, що вони проводяться спільно викладачами двох або кількох суміжних дисциплін. Під час таких занять студенти краще засвоюють матеріал, заглиблюються в окремі моменти змісту. Так, під час вивчення теми “The System of Courts in Great Britain” з курсу «Історія держави і права зарубіжних країн» викладачі проводять заняття у парі рідною та іноземною мовами. Це дає змогу студентам краще зрозуміти матеріал та відчути звичай та традиції країни.

Як і гра, дебати – різновид дискусії. Дебати дають змогу продемонструвати знання, поділитися досвідом, ідеями. Використання цієї форми дискусії має на меті навчити студентів висловлювати свої погляди спокійно, у товариській атмосфері. Учасники дебатів повинні вміти подати аргументи «за» і «проти» обговорюваної ідеї, переконати опонентів у правильності своєї позиції за допомогою чіткої логіки.

Висновки. Отже, спецкурс «Іноземна мова за професійним спрямуванням» є важливою складовою частиною системи підготовки майбутніх спеціалістів із права закладу вищої освіти. Курс охоплює два курси: «Іноземна мова (Загальний курс)» та Іноземна мова за професійним спрямуванням (Англійська юридична мова) за напрямом підготовки майбутнього спеціаліста з права (спецкурс). Тобто, з одного боку, це – оволодіння іноземною мовою як лінгвістичним явищем, а з іншого – використання іншомовних комунікативних актів у галузі права та в її окремих професійних сферах. Отже, це – інтеграція лінгвістичної та професійної компетенції. З огляду на це цей курс можна вважати інтегрованим навчальним курсом. Студенти-правники повинні оволодіти обома зазначеними вище дисциплінами. Тільки у цьому разі вони успішно зможуть продукувати іншомовні комунікативні акти юридичного напрямку. Вивчення цього навчального курсу має відбуватися паралельно з вивченням

профільних дисциплін, оскільки студенти, не знаючи основ спеціальності та базової юридичної термінологічної лексики рідною мовою, будуть не готові до іншомовного сприйняття навчального матеріалу з юриспруденції, що призведе до неефективності засвоєння матеріалу дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Професійно орієнтоване вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням (англійської юридичної мови) має передбачати процес вивчення іноземної мови та майбутньої спеціальності одночасно. Викладачі цієї навчальної дисципліни мають постійно підвищувати свою професійну та педагогічну майстерність з урахуванням галузевої специфіки викладання іноземної юридичної мови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лебєдева М.О. Особливості викладання англійської мови професійного спрямування студентам юридичного факультету. *Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі* : Матеріали конференції. Київ, 2013, НТУУ “КПІ”. С. 204–213.
2. Киктева К.С. Межкультурная коммуникативная компетенция как цель иноязычной подготовки будущих юристов в вузе. *Вестник Московского Университета. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2009. № 3. С. 185–191.
3. Бесараб Т.П., Павлюк М.М. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : збірник наук. праць / за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНОВСЬКОГО. Вип. 23–24 (27–28). Харків : НТУ ХПІ, 2009. С. 421–434.
4. Азарова Н.В. Інтерактивні технології навчання майбутніх правників. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань : ПП Жовтий О.О., 2011. Випуск 39. Частина 2. С. 7–13.
5. Яковлева М. Упровадження інтерактивних методів навчання при вивченні іноземної мови у вищому юридичному навчальному закладі. *Наукові записки*. Випуск 132. Серія : педагогічні науки. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. С. 231–234.